

**AYRILMA AKÇESİNİN HESAPLANMASI BAKIMINDAN ANONİM
ŞİRKETİN FESHİ DAVASI İLE SORUMLULUK DAVASI ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN MADDİ HUKUK VE USUL HUKUKU YÖNÜYLE
DEĞERLENDİRİLMESİ**

İrfan AKIN*
Anıl KÖROĞLU**

ÖZET

Türk Ticaret Kanunu'nun 531'inci maddesiyle azınlık pay sahiplerine sunulan fırsat, hukuken çözülmesi gereken birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Kanun hükmü uyarınca ayrılma akçesinin hesaplanmasında payların karar tarihine en yakın tarihteki gerçek değeri esas alınmalıdır. Dava tarihindeki şirket değerinin hesaplanarak, yargılama süresi içerisinde şirket yönetim kurulunun kusurlu davranışları sonucu malvarlığında meydana gelen azalmaların ayrılma akçesinin hesaplanmasında dikkate alınmasına dair bir düzenleme Kanunda yer almamaktadır. Fesih davası kapsamında, pay sahibinin haklarının korunması bakımından ortaya çıkan bu boşluk, açılacak yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu davası ile giderilebilmektedir. Yönetim kurulu üyeleri aleyhine tazminata hükmedilmesi durumunda, şirkete ödenecek tazminat tutarından, fesih davası açan pay sahibi de payı oranında dolaylı olarak yararlanabilmektedir. Söz konusu tazminat, çıkarılma kararı verilmesinde ise ayrılma akçesinin hesabında şirket malvarlığı kalemi olarak dikkate alınmaktadır.

Anonim şirket azınlık pay sahipleri tarafından açılan fesih ve sorumluluk davalarının farklı vakıaları dava konusu yapımlarına karşın, davaların sonuçlarının birbirlerini doğrudan etkileyebilecek olması sebebiyle bu iki davanın maddi hukuk ve usûl hukuku hükümleri bakımından değerlendirilmesinde büyük fayda bulunmaktadır.

* **Doç. Dr.**, Türk-Alman Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ticaret Hukuku Anabilim Dalı / İstanbul, **e-posta:** akin@tau.edu.tr,

ORCID: 0000-0002-7478-1458.

** **Dr. Öğr. Üyesi**, Türk-Alman Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Medenî Usûl ve İcra-İflâs Hukuku Anabilim Dalı / İstanbul, **e-posta:** koroglu@tau.edu.tr,

ORCID: 0000-0003-2359-385X

DOI: 10.34246/ahbvuhfd.1079986

Yayın Kuruluna Ulaştığı Tarih: 03/03/2022

Yayımlanmasının Uygun Görüldüğü Tarih: 21/07/2022

Anahtar Kelimeler: *Anonim Şirketin Feshi Davası, Yönetim Kurulu Üyelerinin Sorumluluğu Davası, Ayrılma Akçesinin Hesaplanması, Şirket Malvarlığı, Tazminat.*

IN CALCULATION OF THE FINANCIAL SETTLEMENT, EVALUATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN THE ACTION FOR TERMINATION OF THE JOINT STOCK COMPANY AND THE CASE OF LIABILITY

ABSTRACT

The opportunity offered to minority shareholders by TTK m.531 also brings with it many problems that need to be resolved legally. Pursuant to the provision of the law, the actual value of the shares closest to the date of decision should be taken as a basis in the calculation of the financial settlement. There is no regulation in the Law that calculates the value of the company on the date of the lawsuit and takes into account the decrease in the assets of the company's board of directors as a result of the faulty behavior of the company's board of directors in the calculation of the financial settlement. Within the scope of the termination lawsuit, this gap in terms of protecting the rights of the shareholders can be filled with the liability lawsuit of the members of the board of directors to be opened. In the event that compensation is awarded against the members of the board of directors, the shareholder who has filed a termination lawsuit can also indirectly benefit from the compensation amount to be paid to the company at the rate of his share. The compensation is taken into account as an item of company assets in the calculation of the financial settlement when the decision to withdraw is made.

Although the termination and liability lawsuits filed by the minority shareholders of the joint stock company make different cases the subject of judgment, it is of great benefit to evaluate these two lawsuits in terms of substantive law and procedural law, since the results of the lawsuits directly affect each other.

Keywords: *The Termination Lawsuit Of The Joint Stock Company, The Liability Lawsuit of The Company's Board of Directors, The Calculation of The Financial Settlement, The Assets of The Company, The Compensation.*

GİRİŞ

Sermaye şirketi olarak tasarlanan ve kişilerin sübjektif şartlarından bağımsız, oluşturulan kurumsal yapı ile faaliyetlerini sürdürmesi öngörülen anonim şirketler, ortaklar arasında yaşanan bazı anlaşmazlıklara kendi iç mekanizmaları ile çözüm üretmekte zorlanmaktadır. Bu uyuşmazlıkların çözümü için başvurulmuş mahkemeler, şirketin malî ve idarî yapısına ilişkin tespitlerde bulunarak, şirket işleyişinin hukuka uygun şekilde gerçekleşip gerçekleşmediği ve buna bağlı olarak şirketin feshi veya diğer çözümlere ilişkin şartların oluşup oluşmadığına karar vererek bir nevi katalizör görevi ifa etmektedir.

Ülkemizin sosyolojik yapısı ve kurumsallaşma konusundaki sıkıntılar dikkate alındığında, şirket içerisinde çaresiz kalan azınlık pay sahiplerine 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK) m. 531 hükmü ile bir çözüm (çıkış) fırsatı sunulması son derece olumlu olmuştur. Ancak bu imkânın anonim şirketlerin karmaşık yapısı sebebiyle ortaya çıkardığı birtakım sorunlar bulunmaktadır. Azınlık pay sahiplerinin açtığı davalar ve şirketin dava açan bu pay sahiplerine karşı aldığı tavır, birbiri ile etkileşim halinde bulunan ve hukuken çözülmesi gereken birçok sorunu da beraberinde getirmektedir.

Türk Ticaret Kanunu'nun 531'inci maddesi kapsamında açılan davalarda, haklı sebebin varlığının tespiti halinde, fesih kararı veya (uygulamada görüldüğü kadarıyla) daha sık olarak davacı pay sahibinin şirketten çıkarılması kararı verilebilmektedir. Türk Ticaret Kanunu'nun 531'inci maddesi uyarınca çıkarma kararı verilecekse, payların karar tarihine en yakın tarihteki gerçek değeri esas alınmalıdır. Dava devam ederken şirket yöneticilerinin karar ve davranışlarından kaynaklanan, şirketin malî yapısında davacı pay sahibi aleyhine, onun payının değerini azaltıcı nitelikteki gelişmeler fesih davasında dikkate alınmaz. Bu nitelikte vakıalar ancak yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğuna ilişkin açılan sorumluluk davasında ele alınıp karara bağlanabilir. Yönetim kurulu üyeleri aleyhine tazminata hükmedilmesi durumunda, şirkete ödenecek tazminat tutarından, fesih davası açan pay sahibi de payı oranında dolaylı olarak yararlanabilmektedir. Söz konusu tazminat, çıkarılma kararı verilmesinde ise ayrılma akçesinin hesabında şirket malvarlığı kalemi olarak dikkate alınmaktadır.

Anonim şirket azınlık pay sahipleri tarafından açılan fesih davası ile şirket yöneticilerine karşı açılan sorumluluk davalarının konusu birbirinden farklı olsa da her iki dava sonuçları itibariyle birbiriyle etkileşim hâlinindedir. Dolayısıyla fesih davasından sonra açılan sorumluluk davasının fesih davasına etkilerinin maddî hukuk ve usûl hukuku bakımından ele alınması gerekliliği vardır.

I. AYRILMA AKÇESİNİN HESAPLANMASI (TTK M. 531) İLE SORUMLULUK DAVASI İLİŞKİSİNİN MADDİ HUKUK BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

A. Genel Olarak

Türk Ticaret Kanunu'nun 531'inci maddesi şu şekildedir: “*Haklı sebeplerin varlığında, sermayenin en az onda birini ve halka açık şirketlerde yirmide birini temsil eden payların sahipleri, şirketin merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesinden şirketin feshine karar verilmesini isteyebilirler. Mahkeme, fesih yerine, davacı pay sahiplerine, paylarının karar tarihine en yakın tarihteki gerçek değerlerinin ödenip davacı pay sahiplerinin şirketten çıkarılmalarına veya duruma uygun düşün ve kabul edilebilir diğer bir çözüme karar verebilir.*”

Haklı sebep kavramı Kanun metninde ve gerekçesinde tanımlanmamış olup bu kavramın içeriği yargı kararları ve öğretiyeye bırakılmıştır. Madde gerekçesinde, İsviçre hukukunda haklı sebep olarak sayılan bazı durumlar üzerinde durulmuştur. Bu kapsamda genel kurulun birçok kez kanuna aykırı bir şekilde toplantıya çağrılmış olması, azlık hakları ile bireysel hakların devamlı ihlalî, özellikle bilgi alma ve inceleme haklarının engellenmesi, şirketin sürekli zarar etmesi, dağıtılan kâr payının düzenli azalması, haklı sebep sayılmışken; varsayımlar ve olumsuz beklentiler haklı sebep sayılmamıştır¹.

Madde metni ve gerekçesinde de açıkça ifade edildiği gibi, şirketin feshini haklı kılan sebeplerin tespit edilmesine rağmen mahkeme, ekonomik ve rasyonel gerekçelerle şirketi feshetmek yerine, fesih talebinde bulunan pay sahiplerinin paylarının gerçek değerinin ödenmesine ve kendilerinin şirketten çıkarılmalarına veya duruma uygun düşen ve kabul edilebilir diğer bir çözüme karar verebilir. Davacıya paranın kimin tarafından ve nasıl ödeneceği, bu payları geçici olarak şirketin iktisap edip edemeyeceği düzenlenmemiş; bu konular yargı kararlarına ve öğretideki görüşlere bırakılmıştır.

Duruma uygun düşen ve kabul edilebilir diğer bir çözüme karar verme konusunda, İsviçre öğretisinde, mahkemenin kâr dağıtma zorunluğunu karara bağlayabileceği, yeni pay sahibinin şirkete alınmasını uygun bulabileceği, hatta şirketi sağlığa kavuşturabilecek kısmî tasfiyeye de hükmedebileceği madde gerekçesinde ifade edilmektedir.

Madde gerekçesinde mehz İsviçre öğretisinin haklı sebebin tespiti ve alternatif çözüm konularındaki tecrübelerine atıf yapılmakla birlikte, ayrılma akçesinin hesaplanması konusunda bir değerlendirme yer almamaktadır. Mehz İsviçre OG m. 736/IV, ayrılma akçesinin hesaplama zamanına ilişkin bir hüküm içermemektedir. Maddede sadece fesih kararı yerine, taraflar için uygun başka bir çözüme karar verilebileceği düzenlenmiştir. İsviçre hukukunda ayrılma akçesinin hesaplama zamanına ve şekline ilişkin bir düzenleme yapılmayarak, bu konuda öğreti ve uygulamaya geniş bir hareket alanı bırakıldığı görülmektedir². Şirket

¹ Bkz. TTK m. 531 madde gerekçesi.

² İsviçre'deki öğreti ve yargı kararları incelendiğinde şirket değerlemelerinde tek bir yöntem kullanılmadığı görülmektedir. İsviçre Federal Mahkemesi, kural olarak '*anlaşılabilir, makul ve kabul edilebilir; benzer durumlarda sıklıkla kullanılan, daha iyi veya en azından diğer metotlarla eşdeğer ve somut olayın özelliklerini dikkate alan her türlü değerlendirme yöntemini*' geçerli olarak kabul etmektedir, (BGer vom 18.9.2013, 2C_309/2013, 2C_310/2013.). Kapsamlı açıklama için bkz. İrfan Akın, "Şirket Değerleme Yöntemlerinin Sermaye Şirketlerinde Çıkma, Çıkarılma ve Fesih Davalarına Etkisi", Tekin MEMİŞ, Bahar ŞİMŞEK, Özge Selin ŞENER (Ed.), *Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Sempozyumu II ve Makaleler- Yargıtay 11. Hukuk Dairesi Başkanı Merhum Mehmet Kılıç'a Armağan*, On İki Levha Yayıncılık, 2020, s. 83-102.

değerlemesi gibi, birçok farklı disiplinden tespit ve değerlendirmenin gerektiği karmaşık bir konunun kanun maddesi ile düzenlenmemesi anlaşılabilir bir tutumdur. İsviçre'deki mahkemelerin iş yükü, hâkimlerin alanlarındaki uzun yıllara dayalı tecrübeleri ve genel yargılama iklimi dikkate alındığında, bağlayıcı bir düzenleme yapılmayarak, mahkemelere ayrılma akçesinin hesaplanması konusunda geniş bir takdir alanının tanınması, somut olay adaleti sağlanması bakımından isabetlidir.

Türk Ticaret Kanunu'nu tasarısının 531'inci maddesinin ilk halinde ayrılma akçesinin hesaplanması tarihine ilişkin bir ifade bulunmadığı için madde gerekçesinde de bu konuda bir açıklama yer almamaktadır. Adalet Komisyonu Değişikliği kapsamında Alt Komisyonca yapılan açıklamada, "*Tasarının 531. maddesine, satın alınacak payların fiyatlarının belirlenmesinde, mahkemenin karar tarihine en yakın tarihteki değerinin esas alınmasını öngören bir ekleme yapılmıştır*" cümlesi bulunmaktadır. Ayrılma akçesinin hesaplama zamanına ilişkin Kanun Tasarısına sonradan eklenen bu hüküm, ayrılma akçesinin sağlıklı şekilde hesaplanabilmesi bakımından maddi ve usûl hukuku anlamında birçok sorunu da beraberinde getirmektedir.

B. Ayrılma Akçesinin Hesaplanma Zamanı

Türk Ticaret Kanunu'nun 531'inci maddesi ile getirilen düzenlemede ayrılma akçesinin hangi tarih esas alınarak hesaplanması gerektiği tespit edilmiştir. Hesaplama dava tarihinin değil de karar tarihinin esas alınması ile şirket malvarlığında dava süresince ortaya çıkan değişikliklerin dikkate alınması mümkün olmaktadır. Bu şekilde mahkeme kararı ile gerçekleşen satış işleminde, serbest piyasa şartları ile uyumlu olarak işlemin yapıldığı tarihe en yakın tarihteki pay değeri esas alınmaktadır.

Farklı etkenlerin devreye girmediği, olağan piyasa şartlarında çıkarılma kararına en yakın tarihte değerlemenin yapılması, tarafların menfaatlerinin gözetildiği adil bir çözüm olarak kabul edilebilir³. Ancak gerçekleşen satış işleminin tarafları arasındaki anlaşmazlıklar, sadece piyasa koşulları gözetilerek yapılan bu düzenlemeyi yetersiz bırakmaktadır. Mevcut düzenleme, yargılama süreci içerisinde davalı şirket yönetiminin davacı pay sahibinin pay değerini azaltmaya yönelik davranışlarının engellenmesini veya sonuçsuz kalmasını sağlayacak bir hüküm içermemektedir⁴.

³ Ayrılma akçesinin hesaplama zamanına ilişkin bu düzenleme öğretide eleştirilmiştir. Bu yönde bkz. Abuzer Kendigelen, *Yeni Türk Ticaret Kanunu, Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler*, 2. Bası, On İki Levha Yayıncılık, 2012, s. 435.

⁴ Ayoğlu, düzenlemede örtülü boşluk bulunduğunu, bu boşluğun TMK m. 1/II hükmü çerçevesinde hâkim tarafından doldurulması gerektiğini, şirket malvarlığının çoğunluk tarafından azaltılması durumunda TMK m. 1/II uyarınca davacı azınlığa ait payların değerinin davanın açıldığı tarihte mevcut malvarlığı esas alınarak hesaplanması gerektiğini ifade

C. Sorumluluk Davası Açılması Gerekliği ile Sorumluluk Davasının Ayrılma Akçesi Hesaplanmasına Etkisi

Fesih davasının açıldığı tarihten önce başlayan anlaşmazlıklar, dava ile daha karmaşık ve daha zor çözülebilir hale gelmektedir. Davacı pay sahibinin ayrılma akçesinin, şirketin dava tarihindeki durumuna göre hesaplanması halinde dava süresince şirket malvarlığında ortaya çıkan değişiklikler yargılamayı etkilemeyecektir. Bu durum yargılama sürecinde şirket malvarlığında meydana gelen değişikliklerin, özellikle azalmaların TTK m. 531 uyarınca yapılan yargılama kapsamında değerlendirilmesi imkânını ortadan kaldırmaktadır.

Fesih davasına ilişkin yargılamanın devam ettiği süre zarfında, davacı pay sahibinin pay değerini azaltmaya yönelik karar ve faaliyetlerin engellenmesi, mevcut düzenleme gereği ancak usûl hukuku hükümleri uyarınca alınacak geçici hukukî koruma kararları ile mümkün olmaktadır.

Şirket yönetimini elinde bulunduran çoğunluk pay sahiplerinin fesih davası sürecinde şirket malvarlığını azaltmaya yönelik kusurlu davranışlarının usul hukuku çerçevesinde tedbir alınmasını gerektirmeyen bir davranış olması durumunda, sorumluluk davası açılmamış olması sebebiyle gerçekleşen bu işlemlere karşı mahkemenin kendiliğinden bir karar alması söz konusu olmamaktadır. Diğer yandan şirketi zarara uğratan bu işlemler Türk Ticaret Kanunu'nun 531'inci maddesi uyarınca ayrılma akçesi hesabında da dikkate alınmamaktadır.

Dava tarihindeki şirket değerinin hesaplanarak, yargılama süresi içerisinde şirket yönetim kurulunun kusurlu davranışları sonucu malvarlığında meydana gelen azalmaların, ayrılma akçesinin hesaplanmasında dikkate alınmasına dair bir düzenleme Kanunda yer almamaktadır⁵. Fesih davası kapsamında, pay sahibinin

etmektedir. Bkz. Tolga Ayoğlu, "Anonim Ortaklıkların Haklı Nedenle Feshine İlişkin Davalarda Dava İkame Edildikten Sonra Şirket Bünyesinde Ortaya Çıkan Bazı Önemli Gelişmelerin Dava Sürecine Etkileri", *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2017/1, s. 144 vd.

⁵ Aker, Türk Ticaret Kanunu'nun 636'ncı maddesinin dördüncü fıkrasında limited şirketler bakımından getirilen "*fesih davası açıldığında mahkeme taraflardan birinin istemi üzerine gerekli önlemleri alabilir*" hükmüne benzer bir hükmün TTK m. 531'de yer almadığını, bu sebeple TTK m. 530/II uyarınca "*dava açıldığında mahkeme, taraflardan birinin istemi üzerine gerekli önlemleri alabilir*" hükmünün m. 531'e göre açılan davalarda da kıyasen uygulanabileceğini, aksi halde Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun geçici hukukî koruma tedbirlerine ilişkin genel hükümlerine göre hareket edilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bkz. Halit Aker, "Limited Şirketlerde Ortaklık Sıfatının Sona Ermesi ve Özellikle Haklı Sebep Fesih Davasına İlişkin Bazı Değerlendirmeler", *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, XXXII (1), 2016, s.132. Bu konuda doktrindeki bir diğer öneri de Nuri Erdem'den gelmektedir. Erdem, ayrılma bilançosunun dava tarihinde hazırlatılarak buna göre bir gerçek değer tespitinin yargılamanın son aşamasında yapılabileceğini ve/veya ihtiyati tedbirler aracılığıyla şirket malvarlığının korunabileceğini ifade etmektedir. Bkz. Nuri Erdem, *Anonim Ortaklığın Haklı Sebep Feshi*, 2. Bası, Vedat Kitapçılık, 2019, s. 303.

haklarının korunması bakımından ortaya çıkan bu boşluk, açılacak yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu davası ile giderilebilmektedir.

Fesih davası yargılamasında öncelikle haklı sebebin varlığı tespit edilmelidir. Bu amaçla davacının haklı sebep iddiasına gerekçe yaptığı vakıalar değerlendirilmektedir. Şirket içerisinde yaşanan olumsuzluklar ve hukuka aykırı işlemler haklı sebep perspektifinden ele alınmakta, bu işlemlerden dolayı meydana gelen zararın sorumlusuna ve miktarına ilişkin ayrıntılı bir tespit yapılmamaktadır. Davalı şirketin zarara uğradığı ve bu zararın sorumlusu tespit edilse dahi, söz konusu zarar miktarı ayrılma akçesinin hesaplanmasında dikkate alınmamaktadır.

Tespit edilen zarar kalemlerinin tazmini, sorumluluk davası ile mümkün olmaktadır. Davalı şirketin uğradığı zararın bu şekilde tazmin edilmesi, ayrılma akçesi hesaplamasını da doğrudan etkilemektedir. Sorumluluk davası açılmaması durumunda şirkete zarar veren, şirket malvarlığını azaltan bu işlemler sadece haklı sebep oluşturması itibariyle değerlendirilmektedir. Ayrılma akçesinin hesaplanmasında malvarlığını arttıran bir gelir kalemi olarak dikkate alınmamaktadır.

II. FESİH DAVASI İLE SORUMLULUK DAVASI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN MEDENÎ USÛL HUKUKU BAKIMINDAN İNCELENMESİ

A. Genel Olarak

Fesih davası görülürken, şirket yöneticilerinin şirketi zarara uğrattığı durumlarda söz konusu zararın fesih davasında hüküm altına alınmayacağı, bu konuda sorumluluk davasının açılması gerektiği yukarıda belirtilmişti. Açılacak olan sorumluluk davasının sonucu, Türk Ticaret Kanunu'nun 531'inci maddesi uyarınca belirlenecek olan ayrılma akçesinin hesaplanması açısından önem kazanır. Dolayısıyla her iki davanın ayrıca usûl hukuku yönüyle incelenmesi ve bu kapsamda ayrılma akçesinin karar tarihine en yakın tarihteki gerçek değerinin hesaplanabilmesi için yararlanılabilecek usûlî imkânların neler olduğunu tespit etmek gerekir. Fesih davası ile sorumluluk davasının birlikte görülmesi veya en azından sorumluluk davasında çıkacak sonucun fesih davasında dikkate alınabilmesi ayrılma akçesinin doğru bir şekilde belirlenmesi için gereklidir. Bu kapsamda özellikle davaların birleştirilmesi ve bekletici mesele kurumlarının her iki dava özelinde incelenmesi isabetli olur.

B. Fesih Davası ile Sorumluluk Davası Arasındaki İlişkinin Davaların Birleştirilmesi Kurumu (HMK m. 166) Bakımından Değerlendirilmesi

Anonim şirketin feshi davası, anonim şirkete karşı açılır⁶. Sorumluluk davası ise anonim şirkete değil; kural olarak şirketin yöneticilerine karşı açılır. Her iki davanın tarafları farklı olduğundan⁷ bu davaların objektif dava yığılması (HMK m. 110) şeklinde açılması mümkün değildir⁸. Bununla birlikte, bu iki davanın birlikte görülmesi davaların birleştirilmesi yoluyla mümkün olabilir.

Anonim şirketin feshi davası ile sorumluluk davalarının birleştirilebilmesi için Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 166'ncı maddesindeki şartların

⁶ Bu konuda geniş bilgi için bkz. Emel Hanağası, "Anonim Ortaklığın Haklı Sebep Feshi Davasının Medenî Usûl Hukuku Perspektifinden Değerlendirilmesi", *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, 32 (1), 2016 s. 222 vd.

⁷ Her iki davanın konusu da farklıdır. Fesih davası ile şirketin feshi talep edilirken; sorumluluk davasında kural olarak şirket yöneticileri aleyhine tazminat hükmü kurulması istenir. Aynı dava dilekçesiyle birden fazla asli talebin farklı davalılardan istenmesinin mümkün olmadığı hakkında genel olarak bkz. Uğur Bulut, *Medeni Usul Hukukunda Davaların Yığılması (Objektif Dava Birleşmesi)*, 1. Bası, Adalet Yayınevi, 2017, s. 315.

⁸ Bununla birlikte, objektif dava yığılması için Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 110'uncu maddesinde aranan diğer şartların her iki dava için mevcut olduğu söylenebilir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 110'uncu maddesinin birinci fıkrasında aranan ilk şart, taleplerin tümü bakımından ortak yetkili bir mahkemenin bulunmasıdır. "Ortak yetkili mahkeme" ifadesiyle hem görevli mahkeme (HMK m. 1 vd.) hem de yetkili mahkeme (HMK m. 5 vd.) kastedilmiştir (Bkz. Hakan Pekcanitez, *Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku*, C. II, 15. Bası, On İki Levha Yayıncılık, 2017, s. 1095 vd.; bu konuda ayrıntılı olarak bkz. Bulut, s. 189 vd.). Bu şart her iki dava için mevcuttur. Zira hem anonim şirketin feshi davası (TTK m. 531) hem de sorumluluk davası için asliye ticaret mahkemesi görevlidir (TTK m. 561/I). Yine anonim şirketin feshi davasında şirket merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesi yetkilidir (TTK m. 531/I). Sorumluluk davası için yetkili mahkeme yine şirketin merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesidir. (TTK m. 561/I). Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 110'uncu maddesinin birinci fıkrasında aranan diğer şart ise dava edilen taleplerin tamamının aynı yargı çeşidi içinde yer almasıdır. Maddede düzenlenen "yargı çeşidi" ifadesinden, söz konusu davalarda uygulanacak olan yargılama usûlü anlaşılır (Pekcanitez, s. 1095; Bulut, s. 238 vd.). Türk Ticaret Kanunu'nun 1521'inci maddesine göre, ticaret şirketlerinde, ortakların veya pay sahiplerinin şirketle veya birbirleriyle şirket ortaklığından veya pay sahipliğinden kaynaklanan davalarda veya şirketin yönetim kurulu üyeleri, yöneticileri, müdürleri, tasfiye memurları, ya da denetçilerine karşı açılacak davalarda basit yargılama usûlü (HMK m. 316 vd.) uygulanır. Bu hüküm gereği, fesih davası ile sorumluluk davalarında basit yargılama usûlü geçerlidir (Fesih davasında basit yargılama usûlünün geçerli olduğu hakkında ayrıca bkz. Bulut, s. 236; sorumluluk davasında basit yargılama usûlünün uygulandığı hakkında ayrıca bkz. Ersin Çamoğlu, *Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu*, 3. Bası, Vedat Kitapçılık, 2010, s. 170). Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 110'uncu maddesindeki diğer şartları taşımasına rağmen, davalıları aynı olmayan birden fazla davanın açılması hâlinde mahkemece davaların ayrılmasına (HMK m. 167) karar verilmelidir (Bulut, s. 315.) İhtiyarî dava arkadaşlığına ilişkin hükümlerin bulunması şartı haricinde farklı talepleri konu alan davaların birlikte yürütülmesinin mümkün olmadığı hakkında bkz. Bulut, s. 316. Yazara göre, bu davaların sonradan birleştirme ihtimalinin bulunması da davaların ayrılması kararı verilmesine engel değildir (Bulut, s. 316).

gerçekleşmesi gerekir. Bu maddeye göre, aynı düzey ve sıfattaki mahkemelerde açılan davalar arasında bağlantının bulunması durumunda davaların birleştirilmesi mümkündür. Davaların birleştirilmesi için gerekli olan bağlantı yine aynı maddede açıklanmıştır. Davaların aynı veya birbirine benzer sebeplerden doğması ya da biri hakkında verilecek hükmün diğerini etkileyecek nitelikte bulunması durumunda, bağlantı var sayılır (HMK m. 166, IV). Öyleyse anonim şirketin feshi davası ile sorumluluk davasının birleştirilmesi için her iki dava arasında bir bağlantı bulunmalıdır.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 166'ncı maddesinin dördüncü fıkrası kapsamında, davalar arasındaki bağlantıya örnek gösterilen ilk durum, davaların aynı veya benzer sebeplerden doğmasıdır⁹. Bazı durumlarda, anonim şirketin feshi talebini haklı göstermeye yarayan vakıalar ile sorumluluk davasını haklı kılmaya yarayan vakıalar aynı olabilir. Örneğin, şirket yöneticisinin şirketi kötü yönetmesi şirketin feshi sonucunu ve şirket yöneticisinin sorumluluğunu aynı anda doğurabilir. Böyle bir durumda dava sebepleri arasında amaçsal benzerliğin varlığı nedeniyle davalar arasında bağlantı bulunduğu sonucu kabul edilmelidir. Bu iki davanın birleştirilmesi, davaların birleştirilmesinin amaçlarına da uygundur. Davaların birleştirilmesiyle, bağlantılı iki davada birbiriyle çelişkili karar verilmesinin önüne geçilmesi amaçlanır¹⁰. Bu kapsamda, bir yandan anonim şirketin feshi davasında şirketin kötü yönetilmediği gerekçesiyle davanın reddi kararı, diğer yandan şirketin kötü yönetildiği gerekçesiyle sorumluluk davasının kabulü kararı gibi birbiriyle çelişkili kararlar verilmesinin önüne geçilir. Davaların birleştirilmesiyle aynı zamanda usûl ekonomisi (HMK m. 30) gerçekleştirilmiş olur¹¹. Zira birleştirilen davalarda tahkikat aşaması ortak gerçekleştirilir¹². Bu bakımdan, mahkeme şirketin feshi ve yöneticinin sorumluluğuna neden olan kötü yönetim vakiasını da birlikte araştırabilir. Böylece yargılama masrafları azaltılmış olur.

⁹ Davaların aynı veya benzer sebeplerden doğması durumunun davanın birleştirilmesi kurumu açısından ayrıntılı bir değerlendirmesi için bkz. İbrahim Ermenek, *Medenî Usul Hukukunda Davaların Birleştirilmesi ve Ayrılması*, 1. Bası, Yetkin Yayınevi, 2014, s. 145 vd.

¹⁰ Ermenek, s. 28; Ramazan Arslan / Ejder Yılmaz / Sema Taşpınar Ayvaz / Emel Hanağası, *Medenî Usul Hukuku*, 6. Bası, Yetkin Yayınları, 2020, s. 514; Süha Tanrıver, *Medenî Usûl Hukuku*, C. I, 4. Bası, Yetkin Yayınları, 2021, s. 800; Ali Cem Budak / Varol Karaaslan, *Medenî Usul Hukuku*, 5. Bası, Yetkin Yayınları, 2021, s. 247.

¹¹ Bu konuda geniş bilgi için bkz. Ermenek, s. 25 vd.; ayrıca bkz. Arslan / Yılmaz / Taşpınar Ayvaz / Hanağası, s. 514; Tanrıver, s. 800.

¹² Ermenek, s. 27, 247; İlhan E Postacıoğlu, *Davaların Birleştirilmesi, Makaleler ve Karar İncelemeleri*, Vedat Kitapçılık, 2011, s. 107 vd.; Muhammet Özekes / Hakan Pekcanitez, *Medenî Usûl Hukuku*, C. II, 15. Bası, On İki Levha Yayıncılık, 2017, s. 1444; Murat Atalı / İbrahim Ermenek / Ersin Erdoğan, *Medeni Usul Hukuku*, 4. Bası, Yetkin Yayınevi, 2021, s. 456.

Bazı durumlarda şirketin feshine neden olan vakıalar ile yöneticinin sorumluluğuna neden olan vakıalar birbirinden farklı olabilir. Böyle bir durumda, davalar arasında bağlantı bulunup bulunmadığı ve dolayısıyla davaların birleştirilip birleştirilmeyeceği belirlenmelidir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 166'ncı maddesinde, davalardan biri hakkında verilecek hükmün diğerini etkileyecek nitelikte bulunması davalar arasında bağlantıyı gösteren durumlar arasında sayılmıştır. Bu bakımdan fesih davası ile sorumluluk davalarının sonuçlarına bakılmalıdır. Özellikle belirtmek gerekir ki, şirketin feshi davasında mahkemenin fesih yerine başka kararlar verebilmesi, bu davada taleple bağlılık ilkesinin (HMK m. 26) uygulanmadığı anlamına gelir¹³. Bu davada mahkeme fesih kararı yerine, davacı pay sahiplerine, paylarının karar tarihine en yakın tarihteki gerçek değerlerinin ödenip davacı pay sahiplerinin şirketten çıkarılmalarına karar verebilir (TTK m. 531). Dolayısıyla sorumluluk davası ile bağlantı bakımından, fesih kararı ile çıkarılma kararının ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekir.

Şirketin feshine ilişkin hüküm ile sorumluluk davasında kurulacak olan sorumluluk hükmü her zaman birbirini etkileyecek nitelikte değildir. Özellikle fesih davasının görüldüğü mahkeme, sorumluluk davasındaki sonucu beklemek zorunda değildir. Zira sorumluluk davasının sonucunda şirkete ödenmesi muhtemel tazminat tutarı, fesih kararından sonra gerçekleşecek tasfiye sürecinde dikkate alınmaktadır. Böylece örneğin sorumluluk davasının kabul edilmesi hâlinde tasfiye, tazminat tutarı da eklenmiş yeni malvarlığı değeri üzerinden gerçekleştirilmektedir.

Öte yandan, şirketin feshi davasında verilecek olan çıkarma kararı ile sorumluluk davasında kurulacak olan hüküm arasındaki etkileşim yoğundur. Hatta sorumluluk davasında kurulacak hükmün, şirketin feshi davasında verilecek olan çıkarma kararını doğrudan etkileyeceğini söylemek gerekir. Uygulamada sorumluluk davalarında dava değerinin yüksek olduğu dikkate alındığında¹⁴, bu davaların olumlu sonuçlanması şirketin malvarlığına önemli bir değer katar. Çıkarma kararı verilirken hesaplanacak pay değerinin tam ve doğru olarak belirlenebilmesi için, sorumluluk davasının sonuçlanmasının önemi vardır. Zira sorumluluk davası sonucunda hükmedilecek tazminat (davanın pay sahibi tarafından açılmış olması durumunda bile) şirkete ödenir (TTK m. 555). Bu bakımdan sorumluluk davasının kazanılması, tazminat alacağına kavuşacak şirketin malvarlığı

¹³ Hanağası, s. 202, 242; Erdem, s. 252; Kendigelen, s. 434, 435; Ayşe Sümer, "Anonim Ortaklıkların Haklı Nedenle Feshi", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 6102 Sayılı Yeni Türk Ticaret Kanunu'nu Beklerken (10-11-12 Mayıs 2012 Sempozyum), s. 847; Murat Oruç, "6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'na Göre Anonim Ortaklıktan Haklı Sebep Fesih İstemine Bağlı Çıkarılma", *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, XXVII (1), 2011, s. 222.

¹⁴ Bu yönde bkz. Hans Caspar von der Crone /Olivier Baum, "Aktienrechtliche Verfahren: Klagermöglichkeiten und Klagerisiken", *Gesellschafts- und Kapitalmarktrecht*, 2016, s. 295.

değerini artırır ve söz konusu bu artış ortakların pay değerlerine olumlu yansır. Pay değerindeki artış da ayrılma akçesinin değerinin artmasını sağlar. Görüldüğü üzere, burada aslında her iki dava arasında bağlantı bulunduğu söylenebilir. Ancak davaların birleştirilmesi, incelemiş olduğumuz ilk duruma göre olası görünmemektedir. Çünkü davanın birleştirilmesine ikinci mahkeme karar verir. Oysaki sorumluluk davasına bakan mahkeme, Türk Ticaret Kanunu'nun 531'inci maddesi kapsamında açılan davada mahkemenin ne şekilde karar vereceğini bilemez. Gerçekten fesih davasında mahkeme, fesih kararı veya başka bir karar verebilir. Bu konuda takdir hakkı mahkemeye aittir. İkinci mahkeme, fesih davasında mahkemenin takdir hakkını ne şekilde kullanacağını bilemez. Hatta fesih davasında davacının dava dilekçesinde feshe karar verilmemesi hâlinde çıkarılmaya karar verilmesini istediği durumlarda¹⁵ bile mahkeme bu şekildeki bir taleple bağlı olmadığından, ikinci davanın görüldüğü mahkeme fesih davasının görüldüğü mahkemenin ne şekilde karar vereceğini öngöremez. Dolayısıyla ikinci mahkemenin davanın birleştirilmesi kararı vermesi anlamlı olmaz. Bununla birlikte, her iki dava arasındaki bağlantı medenî usûl hukukunda başka bir kurum (bekletici sorun) vasıtasıyla kurulur. Bu kurum, bir sonraki başlıkta açıklanmıştır.

Öyleyse özellikle fesih davası ile sorumluluk davası dava sebeplerinin aynı olduğu durumlarda davanın birleştirilmesi anlamlı olur. Burada davaların birleştirilmesi usûlüne de kısaca değinmek gerekir. Şirketin feshi davası ile sorumluluk davası şirket merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesinde açılır. Aynı yargı çevresinde açılan davaların birleştirilmesine mahkeme re'sen karar verebileceği gibi birleştirmeyi taraflar da talep edebilir (HMK m. 166/I). Birleştirme kararı, ikinci davanın açıldığı mahkemece verilir ve bu karar, diğer mahkemeyi bağlar (HMK m. 166/I).

C. Fesih Davası ile Sorumluluk Davası Arasındaki İlişkinin Bekletici Sorun Kurumu Kapsamında Değerlendirilmesi

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 165'inci maddesinin birinci fıkrasına göre, bir davada hüküm verilebilmesi, başka bir davaya, kısmen veya tamamen bağlı

¹⁵ Davacının talepler arasında kurduğu terdit ilişkisiyle mahkemenin bağlı olmayacağı, başka bir anlatımla, fesih kararı vermeyecek olan mahkemenin bunun yerine çıkarılma kararı dışında başka bir karar verebileceği, dolayısıyla fesih davasının terditli dava (HMK m. 111) niteliği olmadığı hakkında bkz. Hanağası, s. 206; TTK m. 531 hükmünün davacıya sadece fesih talep etme hakkı tanıdığı, fesih dışında örneğin çıkarılmaya ilişkin talebin davacı tarafından ileri sürülmesinin mümkün olmadığı hakkında bkz. Ayşe Şahin, *Anonim Ortaklığın Haklı Sebep Feshi*, Vedat Kitapçılık, 2013, s. 428; Hanağası, s. 242; Ersin Çamoğlu, "Anonim Ortaklığın Haklı Sebep Feshinde Hakimin Takdir Yetkisi", *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, 2015, 31 (1), s. 13; Söz konusu görüşler hakkında ayrıca bkz. Hanağası, s. 206 vd.

ise mahkemece o davanın sonuçlanması kararına kadar yargılama bekletilebilir¹⁶. Sorumluluk davasında verilecek kararın fesih davasında bekletici sorun olarak görülüp görülmeyeceğinin de değerlendirilmesi gerekir.

Davaların birleştirilmesinde, davalardan biri hakkında verilecek hükmün diğerini etkileyecek nitelikte bulunup bulunmadığı hakkında yukarıda işaret ettiğimiz hususlar prensip itibarıyla bu kısım için de geçerlidir. Fesih davasında verilecek olan fesih kararı bakımından, sorumluluk davasında kurulacak hükmün sonucunun bir önemi yoktur. Bununla birlikte, fesih davasında verilebilecek kararlardan biri olan çıkarma kararı bakımından ise sorumluluk davasında kurulacak hüküm önem kazanır. Zira sorumluluk davasının kabul edilmesi durumunda çıkarma kararı daha yüksek bir ayrılma akçesi üzerinden kurulur. Dolayısıyla fesih davasında mahkeme, feshine ilişkin şartların bulunduğunu tespit edip fesih yerine en iyi çözümün davacının şirketten çıkarılması olduğuna kanaat getirirse ayrılma akçesini hesaplamalıdır. İşte bu hesabın eksiksiz bir şekilde yapılabilmesi, sorumluluk davasında verilecek karara bağlıdır¹⁷. Dolayısıyla fesih davasının görüldüğü mahkeme, sorumluluk davasının sonucunu kendi davası bakımından bekletici sorun yapmalıdır.

Ç. Fesih Davası ile Sorumluluk Davası Arasındaki İlişkinin Fer'î Müdahale Kurumu Kapsamında Değerlendirilmesi

Davanın tarafları dışındaki kişiler, davayı kazanmasında hukuki yararı bulunan taraf yanında ve ona yardımcı olmak amacıyla, tahkikat sona erinceye kadar, fer'î müdahil olarak davada yer alabilir (HMK m. 66/I).

Fesih davasında davalı taraf ile sorumluluk davasında davalı tarafın birbirinden farklı olduğu yukarıda ifade edilmişti. Ayrıca her iki davanın davacısı da birbirinden farklı olabilir. Örneğin, bir pay sahibi fesih davası açmışken, başka bir pay sahibi de sorumluluk davası açmış olabilir. Böyle bir durumda fesih davası açan

¹⁶ Bekletici sorun kavramı hakkında geniş bilgi için bkz. İbrahim Aşık, *Medenî Usul Hukukunda Bekletici Sorun*, Seçkin Yayıncılık, 2012, s. 19 vd.

¹⁷ Burada ayrıca sorumluluk davasında kurulan tazminat hükmünün icrası için hükmün kesinleşmesi gerekip gerekmediği üzerinde de kısaca durulmalıdır. Bir hükmün icrası için kural olarak kesinleşmesi gerekmez (HMK m. 350, I). Bununla birlikte, kişiler hukuku, aile hukuku ve taşınmaz mal ile ilgili aynı haklara ilişkin kararlar kesinleşmedikçe yerine getirilemez. Yargıtay'ın kişiler hukuku ifadesini tüzel kişilerin organları ile ilgili ilâmları da kapsayacak şekilde geniş yorumladığı belirtilmektedir. (Bu konudaki kararlarla ilgili olarak bkz. Mustafa Serdar Özbek, "Kesinleşmeden İcra Edilemeyecek İlâmların Kesinleşmeden Önce İcra Konulması", *Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2 (1), 2016, s. 50 vd.; ayrıca bkz. Hanağası, s. 262) Ne var ki, sorumluluk davasında kural olarak yönetici aleyhine bir tazminat hükmü kurulur ve söz konusu hüküm şirketin organıyla ilgili olmadığı (yönetici istifa etmiş dahi olabilir) ve dolayısıyla şahıs hukukunu ilgilendirmediği için bu hükmün icrası için kesinleşmesine gerek yoktur.

pay sahiplerinin, sorumluluk davasına fer'î müdahil olarak katılıp katılamayacağı üzerinde durulmalıdır.

Öncelikle şu tespit yapılmalıdır ki, fesih davası açılmış olsun veya olmasın, bir pay sahibinin açmış olduğu sorumluluk davasına başka bir pay sahibinin fer'î müdahil olarak katılması mümkündür. Sorumluluk davasının kazanılmasında sadece davayı açan pay sahibinin değil, diğer pay sahiplerinin de hukukî yararı vardır¹⁸. Çünkü sorumluluk davasının kazanılmasıyla şirketin malvarlığındaki artış dolaylı olarak pay sahiplerini de olumlu etkiler¹⁹. İnceleme konumuz bakımından ise, şirketin feshi davasında çıkarılma talep eden pay sahibinin, başka bir pay sahibinin açmış olduğu sorumluluk davasına fer'î müdahil olarak katılmasının özel bir önemi vardır. Zira fer'î müdahil yanında katıldığı tarafın yararına olan iddiaları ileri sürebilir (HMK m. 68/I, c.2). Böylece sorumluluk davasına fer'î müdahil olarak katılan pay sahibi de davacı diğer pay sahibinin yararına olan iddiaları ileri sürüp, onun davayı kazanmasını ve dolayısıyla fesih davasında ayrılma akçesinin daha yüksek bir değerden hesaplanmasını sağlayabilir.

SONUÇ

Şirket içi anlaşmazlıklara ilişkin asliye ticaret mahkemelerinde görülmekte olan davalar arasında şirketin feshi davaları önemli bir yer tutmaktadır. Ülke ekonomisinin ticaret ve üretim birimi olan şirketlerin kurulması kadar sona ermesinin de belli bir disiplin içerisinde ve önceden öngörülebilir netlikte planlanması gerekmektedir. Çıkış senaryosunun düzenlenmediği anonim şirketler bakımından önemli bir fırsat sunan Türk Ticaret Kanunu'nun 531'inci maddesi, boşanma benzeri bu anlaşmazlığı ancak açılmış veya açılacak diğer davalar ile çözebilmektedir. Bu davaların başında da yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu davası gelmektedir.

Şirketin kötü yönetildiği ve bu sebeple zarara uğratıldığı iddiasını içeren fesih davalarında, ayrılma akçesinin zarar iddialarını da kapsayacak şekilde hesaplanması, ancak sorumluluk davasının açılması ile mümkündür. Fesih davası açıldığında şirketin zarara uğratıldığı iddiası bulunmasa dahi, dava sırasında ortaya çıkan zarar

¹⁸ Bir davaya fer'î müdahil olarak katılabilmek için gerekli olan hukukî yarar hakkında ayrıntılı olarak bkz. Hakan Pekcanitez / Nedim Meriç, *Medenî Usûl Hukukunda Fer'i Müdahale*, 2. Bası, On İki Levha Yayıncılık, 2020, s. 150 vd.; ayrıca bkz. Baki Kuru, *Medenî Usul Hukuku El Kitabı*, C. I, Yetkin Yayınları, 2020, s. 981; H. Yavuz Alangoya / M. Kâmil Yıldırım / Nevhis Deren-Yıldırım, *Medenî Usûl Hukuku Esasları*, 8. Bası, Beta, 2011, s. 152 vd.

¹⁹ Mehmet Helvacı, *Anonim Ortaklıkta Yönetim Kurulu Üyesinin Hukuki Sorumluluğu*, 1. Bası, Beta Basım Dağıtım, 1995, s. 96; Benzer şekilde bkz. Muhammet Özkes / Vural Seven / Nedim Meriç, *Sermaye Şirketlerinde Sorumluluk Davası (TTK m. 549 vd.)*, 1. Bası, On İki Levha Yayıncılık, 2021, s. 98; Mehmet Çelebi Can, "Pay Sahiplerinin veya Alacaklıların Doğrudan Zararlarının Tazmini Amacıyla İkame Edilen Sorumluluk Davalarında TTK m. 1534'ün Etkisi", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, XXI (4), 2017, s. 13.

iddiaları, ancak sorumluluk davası kapsamında karara bağlanmakta ve bu karar sonucuna göre de şirket malvarlığına etki etmektedir. Bu etkileri sebebiyle her iki dava arasındaki bağlantının ortaya konulması gerekir. Bu kapsamda her iki davanın birlikte görülebilmemesine/dikkate alınmasına imkân tanıyan medenî usûl hukuku kurumlarının kullanılması fesih davasında hesaplanacak olan ayrılma akçesi bakımından özel bir önemi haizdir. Böylece fesih davasının görüldüğü mahkeme, payın hüküm tarihine en yakın tarihteki değerini tespit ederken açılmış olan sorumluluk davasının sonucuna göre bir belirleme yaparak pay sahibinin ayrılma akçesini doğru bir şekilde hesaplayıp hüküm kurabilir.

KAYNAKÇA

- Aker H, “Limited Şirketlerde Ortaklık Sıfatının Sona Ermesi ve Özellikle Haklı Sebep ile Fesih Davasına İlişkin Bazı Değerlendirmeler”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, XXXII (1), Mart 2016, s.63-150.
- Akın İ, “Şirket Değerleme Yöntemlerinin Sermaye Şirketlerinde Çıkma, Çıkarılma ve Fesih Davalarına Etkisi”, Tekin MEMİŞ, Bahar ŞİMŞEK, Özge Selin ŞENER (Ed.), *Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Sempozyumu II ve Makaleler- Yargıtay 11. Hukuk Dairesi Başkanı Merhum Mehmet Kılıç'a Armağan*, On İki Levha Yayıncılık, 1. Bası, 2020, s.83-102.
- Alangoya H Y / Yıldırım M K / Deren-Yıldırım N, *Medenî Usûl Hukuku Esasları*, 8. Bası, Beta, 2011.
- Arslan R / Yılmaz E / Taşpınar Ayvaz S / Hanağası, E, *Medenî Usul Hukuku*, 6. Bası, Yetkin Yayınları, 2020.
- Aşık İ, *Medenî Usul Hukukunda Bekletici Sorun*, 1. Bası, Seçkin Yayıncılık, 2012.
- Atalı M / Ermenek İ / Erdoğan E, *Medeni Usul Hukuku*, 4. Baskı, Yetkin Yayınevi, 2021.
- Ayoğlu T, “Anonim Ortaklıkların Haklı Nedenle Feshine İlişkin Davalarda Dava İkame Edildikten Sonra Şirket Bünyesinde Ortaya Çıkan Bazı Önemli Gelişmelerin Dava Sürecine Etkileri”, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2017/1, s.123-155.
- Budak A C / Karaaslan V, *Medenî Usul Hukuku*, 5. Bası, Yetkin Yayınları, 2021.
- Bulut U, *Medeni Usul Hukukunda Davaların Yiğilmesi (Objektif Dava Birleşmesi)*, 1. Bası, Adalet Yayınevi, 2017.
- Can M Ç, “Pay Sahiplerinin veya Alacaklıların Doğrudan Zararlarının Tazmini Amacıyla İkame Edilen Sorumluluk Davalarında TTK m. 1534’ün Etkisi”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, XXI (4), 2017, s. 3-32.
- Çamoğlu E, “Anonim Ortaklığın Haklı Sebep ile Feshinde Hakim’in Takdir Yetkisi”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, 31 (1), 2015, s. 5-19.
- Çamoğlu E, *Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu*, 3. Bası, Vedat Kitapçılık, 2010.
- Erdem N, *Anonim Ortaklığın Haklı Sebep ile Feshi*, 2. Bası, Vedat Kitapçılık, 2019.
- Ermenek İ, *Medenî Usul Hukukunda Davaların Birleştirilmesi ve Ayrılması*, 1. Bası, Yetkin Yayınevi, 2014.

- Hanağası E, “Anonim Ortaklığın Haklı Sebepçe Feshi Davasının Medenî Usûl Hukuku Perspektifinden Değerlendirilmesi”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, 32 (1), 2016 s. 199-270.
- Helvacı M, *Anonim Ortaklıkta Yönetim Kurulu Üyesinin Hukuki Sorumluluğu*, 1. Bası, Beta Basım Dağıtım, 1995.
- Kendigelen A, *Yeni Türk Ticaret Kanunu, Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler*, 2. Bası, On İki Levha Yayıncılık, 2012.
- Kuru B, *Medenî Usul Hukuku El Kitabı*, Yetkin Yayınları, C. I, 2020.
- Oruç M, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Anonim Ortaklıktan Haklı Sebepçe Fesih İstemine Bağlı Çıkarılma”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, XXVII (1), Yıl 2011, s. 209-233.
- Özbek M S, “Kesinleşmeden İcra Edilemeyecek İlâmların Kesinleşmeden Önce İcraya Konulması”, *Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2 (1), 2016, s. 37-78.
- Özekes M / Seven V / Meriç, N, *Sermaye Şirketlerinde Sorumluluk Davası (TTK m. 549 vd.)*, 1. Bası, On İki Levha Yayıncılık, 2021.
- Pekcanıtez H, *Pekcanıtez Usul Medenî Usûl Hukuku*, C. II, 15. Bası, On İki Levha Yayıncılık, 2017.
- Pekcanıtez H / Meriç N, *Medenî Usûl Hukukunda Fer’i Müdahale*, 2. Bası, On İki Levha Yayıncılık, 2020.
- Pekcanıtez H / Özekes M, *Pekcanıtez Usûl Medenî Usûl Hukuku*, C. II, 15. Bası, On İki Levha Yayıncılık, 2017.
- Postacıoğlu İ E, “Davaların Birleştirilmesi”, *Makaleler ve Karar İncelemeleri*, 1. Bası, Vedat Kitapçılık, 2011.
- Sümer A, “Anonim Ortaklıkların Haklı Nedenle Feshi”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 6102 Sayılı Yeni Türk Ticaret Kanunu’nu Beklerken (10-11-12 Mayıs 2012 Sempozyum), 2012, s. 839-850.
- Şahin A, *Anonim Ortaklığın Haklı Sebepçe Feshi*, 1. Bası, Vedat Kitapçılık, 2013.
- Tanrıver S, *Medenî Usûl Hukuku*, C. I, 4. Bası, Yetkin Yayınları, 2021.
- von der Crone H C / Baum O, “Aktienrechtliche Verfahren: Klagemöglichkeiten und Klagerisiken”, *Gesellschafts- und Kapitalmarktrecht*, 2016, s. 278 -299.